

Birkelunden kulturmiljø

Innholdsfortegnelse

- 1) Kulturhistorie
- 2) Bystruktur
- 3) Bebyggelsen

Birkelunden kulturmiljø

Publisert 08.03.2018 av Riksantikvaren

Det fredete området i Birkelunden utgjør en sentral del av bydelen Grünerløkka i Oslo. Fredningen av Birkelunden skal sikre helheten og sammenhengen i et bymiljø av nasjonal verdi.

Birkelunden. I dag finner vi kafeer og restauranter på alle sider av parken i murgårdene og i bakgårdene. Foto: Lene Buskoven, Riksantikvaren

I 2006 ble parken og området rundt med bygårder fredet. Foto: Anders Amlø, Riksantikvaren

Kommune: Oslo

Fylke: Oslo

Fredning vedtatt i statsråd 28.04.2006 (se forskrift)

Karakteristisk bystruktur

Det nåværende Grünerløkka var opprinnelig jordbruksareal for Nedre Foss gård. Fram til slutten av 1850-årene var disse arealene mellom Akerselva og Torshovbekken nærmest ubebygde, men allerede rundt 1850 var det mange bedrifter langs Akerselva.

Området er utbygd i forbindelse med industrialiseringa og den sterke byveksten i annen halvdel av 1800-tallet. Eiendomsforholdene gjorde det mulig å planlegge området under ett, og planen for området er uvanlig helhetlig.

Det fredete området utgjør en sentral del av bydelen Grünerløkka i Oslo, og består av 15 kvartaler med 139 bygårder, Paulus kirke, Grünerløkka skole og parken Birkelunden.

Det brune området med et symbol i midten viser det fredete kulturmiljøet Birkelunden på Grünerløkka i Oslo. Klikk på symbolet for å få mer informasjon fra Kulturminnesøk. Du kan også zoome i kartet for å utforske nærmere.

Bymiljø av nasjonal verdi

Fredningen av Birkelunden skal sikre helheten og sammenhengen i et bymiljø av nasjonal verdi. Både bebygde og åpne arealer ivaretas. I de offentlige uteområdene skal fredningen sikre inndeling i park- og grøntområder. Gateløpene skal også sikres.

Levedyktig bo-område

Birkelunden er i dag en attraktiv og levende del av Oslo indre by. Det skal legges til rette for at miljøet blir opprettholdt og videreført som et levedyktig bo-område i den tette murbyen, med handel og annen mindre næringsvirksomhet.

Kulturmiljøer

- Område der kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng
- Kan for eksempel være et byområde, ei setergrend, et fiskevær eller et industriområde med fabrikker og boliger
- I dag er tolv kulturmiljøer fredet i Norge

1. Kulturhistorie

Publisert 08.03.2018 av Riksantikvaren

Da Hans Grüner i 1856 overtok eiendommen Nedre Foss fra sin far, var det lagt planer for å utparsellere femti mål av eiendommen. Utbyggingen av området mellom Akerselva og Markveien på nedsiden av Nordre gate skjedde i et voldsomt tempo, og fikk derfor navnet Ny York.

Grünerløkka ble utbygget i siste halvdel av 1800-tallet. Parken i Birkelunden var en del av reguleringsplanene fra G. A. Bull i 1866. Foto: Ingimundur Eyolfson

Murtvang

Hastverket med utbyggingen av Grünerløkka hang sammen med loven om Kristianias byutvidelse. Denne loven bestemte at nye bydeler skulle legges inn under byens bygningsregler fra 1. januar 1858. Den avgjørende bestemmelsen i loven var kravet om at alle hus skulle oppføres i mur.

Thorvald Meyer

Grünerløkkas æra begynte i 1862, tre år etter innlemmelsen i byen. Da kjøpte Thorvald Meyer sammen med senere amtmann C. F. Michelet det aller meste av løkka av oberst Grüner, og lot opparbeide en gate fra Trondheimsveien til Nordregate, den seinere Thv. Meyers gate. Reguleringen for Grünerløkka ble vedtatt i 1863.

"Beste østkant"

I et forsøk på å gjøre området mer attraktivt ble området regulert med smale kvartaler slik at det ikke skulle være plass til bakgårdsvirksomhet. Strøket skulle være "fint". Til tross for de vakkert formete fasadene inneholder de fleste gårdene mange små leiligheter.

Boligstandarden var bedre enn i det dårligste området lenger nede i byen. Likevel ble strøket ble aldri et bosted for middelklassen, men snarere et bedre arbeiderstrøk. I de små leilighetene bodde det svært mange mennesker. For arbeiderklassen var kjøkken og et rom på 15-20 m² standard for en familie, og den kunne være stor. Ikke sjelden losjerte også en slektning eller en helt fremmed i leiligheten.

---

2. Bystruktur

Publisert 08.03.2018 av Riksantikvaren

Grünerløkka ble utbygd med rettvinklede kvartaler og likeverdige gater i et rutenett. Bebyggelsen virker svært enhetlig, både på grunn av struktur, målestokk og utseende.

I bakgårdene var det mange småbedrifter og verksteder. Foto: Lene Buskoven, Riksantikvaren

Grünerløkkas byplan

Grünerløkka har en interessant byplan, bevisst og helhetlig. Den ble utarbeidet av arkitekt Georg Bull, som gjennom sitt virke som stadskonduktør og arkitekt betydde svært mye for utviklingen av Christiania i annen halvdel av forrige århundre. Planen gir et klart bilde av samtidens ideer om hvordan en by skulle se ut.

Bulls gate- og tomteregulering for Grünerløkka (1861-66) består av rettvinklede boligkvartaler avbrutt av parker og tomter for offentlig bebyggelse som alle følger kvartalsmønsteret. Kvadraturen følger terrengets form, med den aksiale plasseringen av Grünerløkka skole og Paulus kirke på hver sin side av Birkelunden som et høydepunkt.

Rundt Birkelunden

Området rundt Birkelunden ble hovedsaklig bebygd i 1890-årene. Parken med bjørketrærne rammes inn av fine, enhetlige husrekker, og er et stramt og fint formet uterom som bidrar til å samle kvartalene. Parken bringer lys og luft inn i den tette bygningsmassen, og gir den nødvendige avstanden for opplevelsen av monumentalbygningene kirken og skolen.

3. Bebyggelsen

Publisert 08.03.2018 av Riksantikvaren

I 2006 ble parken og området rundt med bygårder fredet. Foto: Anders Amlo, Riksantikvaren

Historismen

Historismen betegner en internasjonal stilretning som har sin bakgrunn i 1800-tallets nyvakte historiske nysgjerrighet.

I ettertid blir perioden kritisk kalt stilforvirringens tid, men kunne godt kalles stilfrihetens tid. Områder utbygd i denne perioden synes likevel overraskende ensartete og harmoniske. Hvert bygg ble utformet som en selvstendig bygning med nøye avveid oppbygning og proporsjoner. Satt sammen blir fasaderekken gjentakelser av nesten like elementer.

Planløsning

Murgårdsbebyggelsens planløsninger ble utformet etter bestemte idealer som har forbindelse tilbake til herregårdene og de franske overklasseboligene. Ifølge dette skjemaet skulle de representative rommene legges ut mot gata, og underordnede rom som kjøkken, gang og mindre soverom mot gårdsrommet.

Boligene

Leilighetsstørrelsen varierer fra gård til gård og etter utbyggingstidspunkt. Bygningene fra slutten av 1870-årene og begynnelsen av 1880-årene har større leiligheter enn de som er bygd ut i 1890-årene. Særlig mot slutten av 1890-årene ble det bygd mange svært små leiligheter. Det var en stor overvekt av 1- og 2-roms leiligheter i området. Bygningene med fasade mot Paulus plass og Birkelunden har noen større leiligheter.
